

Csepli György

Hitel, sarc, bizalom

Nem kell közvéleménykutatást végeznünk, elég ha mindennapi tapasztalatainkra hagyatkozunk annak megállapítására, hogy szegényebbek vagyunk mint birtokainkhoz, javainkhoz képest lennünk kellene. Általános az érzés valamennyiünkben, hogy nem bírjuk magunkat oly jól, mint körülményeink engednék, s bár szeretnénk, de be kell látnunk, hogy nem vihetjük vállalkozásainkat a lehető legmagasabb virágzásba. Nem állhatjuk a konkurrenciát, de azért az élen akarunk lenni, miközben kirekesztjük a lemaradókat és az alul levőket.

Régi bajok ezek. Széchenyi 1830-ban született diagnózisánál ma sem tudok jobbat. A terápia ma sem lehet más, mint amit az eszes gróf annak idején javasolt: „csak a hitel teheti a varázsokat”. A hitel nem pusztán, s nem legfőbben közgazdasági kategóra. Lánc az, melynek szemei a társadalom tagjai, akik hisznek egymásban, hisznek a politikai és gazdasági rendben, mely összeköti őket.

A közvéleménykutatások eredményei szerint ez a hit kiveszőben van a mai magyar társadalom tagjaiból. Az emberek csak azoknak a politikusoknak hisznek, akik azt állítják, hogy nekik nem szabad hinni. Friderikusz Sándor megrendelésére a Szonda-Ipsos 2005 februárjában telefonos kutatást készített, melynek során a válaszadók 70 %-a abban értett egyet Gyurcsány Ferencel és Orbán Viktorral, hogy a politikai elit iránti bizalom megrendült az országban. Mindössze 17 % volt ellenkező állásponton, míg a maradék nem tudott állást foglalni.

Nem most szakadt el a lánc a társadalom tagjai között. Polgári és nemzeti erények híján sosem tudott létrejönni a bizalom rész és egész között Magyarországon. Ma sincs másként mint Széchenyi korában. Van aki csak hiúságból polgár, de valójában úr akar lenni, s van aki a nép bábja akar lenni. Egyiknek az „udvari tömjén” másikkal „a populáris illat” kellemesebb, a cselekmények azonban mindkét esetben zavaros és tisztátalan forrásból fakadnak.

A hit hiánya egyfelől hamis, vak hitet, megalapozatlan bizalmat, másfelől cinikus hitetlenséget, beteges bizalmatlanságot gerjeszt. A budapesti Kossuth Lajos tér nap mint nap tele van tüntetőkkel, akik nem tudják megbocsátani maguknak, hogy irreális ígéreteknek felülre ingüket-gatyájukat szélhámosok gondjaira bízta, majd tönkrementek. A kormánytól várják a kárpótlást, amit ha nem kapnak meg, tovább horgad bennük a politikai bizalmatlanság. A csaláson rajtakapott olimpiakonok otthon, baráti körben újra kiosztják maguknak az aranyérmeket, ügyet sem vetve a nemzetközi ítéletre, mely megfosztotta őket díjaiktól. Százerek élnek évek óta hamis hitben, hogy amit földjeiken, ólaikban művelnek, annak bármi köze is van a gazdálkodáshoz, s joguk van az állam által garantált jövedelemhez, függetlenül attól, hogy amit létrehozna, arra abban a formában, s abban a minőségben, nincs senkinek szüksége. Közalkalmazotti hadseregek küzdenek a túlélésért versenyképtelen intézményekben.

Az állam túl sokat kér, s túl keveset ad. Az államban nem bízik a polgár. Aki adózik, az sokallja a befizetéseket, aki támogatást húz, az kevesli a juttatásokat. Az állammal szemben táplált gyanakvás megzavarja az állampolgári tudatot. Ha az államhoz való viszonyunk nem a

polgári kötelesség, a jog és a felelősség a talpköve, hanem a sunyi visszatartás, a kedvezmények kicsikarásában mutatkozó betyár-leleményesség, akkor végzetes ellentmondás keletkezik a nemzeti lét földi valója és égi mása között, mint azt a 2004 őszén a kettős állampolgárságról kerekedett abszurd vita megmutatta.

A közbizalom alapja az önbizalom. A társadalom tagjait csak akkor köti össze a hitel láncja, ha mindenkiben eleven a hit, hogy számít, amit ő mond, érez, gondol és tesz. A hitel mentalitás és attitűd is, mely arra készletet, hogy elhitessük másokkal, érdemes hinnünk nekünk, bennünk. Aki nem hisz önmagában, az nem hisz másoknak sem, nem hisz semmiben, ami több és más mint ő. A közbizalom hiánya mélyén a sarc mentalitása bujkál. Aki önmaga javait a sarcolónak látott államtól féltve rejtegeti, az rosszabb, kudarcosabb én-jét mutatja kifelé. Nem arra inspirálja partnereit, hogy a dús megtérülés reményében hitelezzenek neki, hanem arra, hogy szánják, féltsék. A sarc mentalitás a zúgolódás, panaszkodás, elégedetlenség, önsajnálát kultúráját teszi uralkodóvá a társadalomban. Gyermekké lesz a felnőtt, aki hol durcásan szemben áll a tőle idegennek tartott hatalommal, hol törleszkedik hozzá.

A rendszerváltás létrehozta a modern polgári világ berendezéséhez nélkülözhetetlen jogi, politikai, gazdasági szerkezeteket, de nem eredményezte azoknak a lelki szerkezeteknek a létrejöttét, melyek nélkül a polgári világ csak álarc az alapvetően úrias, rendies, az egyén kiszolgáltatottságán alapuló társadalom arcán. A méltatlanul elfeledett nagy magyar szociológus, Leopold Lajos már a Gründerzeit idején is „színlelt kapitalizmusról” beszélt, s a jelenből visszatekintve szavai baljós jóslatként visszhangoznak.

Megteremthető-e ma a polgári és nemzeti erényeknek az a csillagképe, melyen egyaránt hely jut a versenyképességnek és a szolidaritásnak? Letépheti-e a magyar társadalom a színlelt kapitalizmus rongyait, hogy végre ott legyen, ahol Széchenyi mindig is látni szeretne volna, az európai nemzetekkel egy sorban, velük egyenlően, s velük együttműködésben?

Nincs a magyar életnek olyan területe, melynek tervszerű és arányos fejlesztéséről ne gondoskodna a Második Nemzeti Fejlesztési Terv. Az ország minden zugába elvisznek majd az autópályák és a gyorsvasutak, lesznek tudáscentrumok, virágzanak majd a közép-és kisvállalkozások, széles sávú internet összeköttetés jóvoltából nem lesz senki, aki kimaradna az információs társadalom áldásaiból. A kérdés azonban, hogy mi lesz belőlünk? Lesz-e akarat bennünk, hogy szakítsunk a sarc mentalitással, a kudarc romantikájával, a panasz kultúrájával, lesz-e bennünk képesség arra, hogy megöljük magunkban a betyárt? Tudjuk-e majd szeretni saját magunkat, megbízunk-e az államban, megbízunk-e saját magunkban? Képesek leszünk-e a párbeszédre? Kifejlődnek-e bennünk a polgári és nemzeti erények, melyek hiányától századok óta szenvedünk?

A tervezés igájába fogja a jövőt, s nem kétséges, hogy az Európai Unió által hazánk számára biztosított hatalmas pénzek termőre fordulnak. Magyarország külső képe 2007 és 2012 között radikálisan meg fog változni. Nekünk azonban itt és most arról kell gondolkoznunk, hogy mi történik velünk és bennünk? Mi lesz az a lelki tájkép, melynek prizmáján keresztül a fejlődés pompás jeleit látjuk és látatjuk?

A közbizalom csak a kiinduló feltétel, melyre akkor számíthatunk, ha mentalitásunk visszafordíthatatlanul a siker felé fordul. Rehabilitálnunk kell a sikert. Ez a köszikla, melyre az új Magyarországnak épülnie kell. A siker reménye az önbizalom alapja, és a siker valósága az önbizalom fenntartásának záloga. A siker nemcsak önmagunknak szól. A siker

sugárzásában nemcsak a sikeres ember tűnik elénk, hanem az a szűkebb és tágabb közösség is, mely a sikeres embert elteti, s elismerésével kitünteti.

A siker mint érték akkor hódíthat meg kritikus tömeget, ha a társadalomban már létrejöttek olyan szigetek, ahol a kreativitás, a tanulás, a tudás, a nyitottság, a párbeszédre való képesség, a türelem értékei az uralkodóak. Tervezhető-e ez az Új Árkádia?

Kiszámítható, s következésképpen tervezhető, hogy az életbe belépő újabb és újabb nemzedékek életpályája. Az állam az iskolarendszer minőségi reformja révén kijelölheti az utat, mely a siker országába vezet. Mindenki számára biztosítani kell a lehető legszínesebb és legteljesebb oktatást, melynek lényege nem a befejezett tudás hamis illúziójának biztosítása, hanem a soha ki nem elégülő tudásvágy beplántálása. Bele kell nyugodnunk, hogy életünk végéig tanulnunk kell. Nyelvet, piacképes szakmát, informatikát. Ha csak a Magyarországon születettekre gondolunk, előre látható, hogy a jövő asztalánál egyre kevesebben foglalnak majd helyet. Ezért országunk határait ki kell nyissuk azok előtt, akik itt akarnak boldogulni, ötleteikkel, eszméikkel, tudásukkal itt akarnak sikert elérni. A társadalmi kreativitás a kulturális sokféleségből, a kultúrák, vallások, hitek, szokások keveredéséből támad. El kell tudnunk hitetni, hogy Magyarországra érdemes jönni, itt érdemes élni, alkotni. Az állam bevándorlási politikáját teljesen újra kell szabni. Ide kell vonzanunk a kozmopolitát, aki mint a kiegészítő üstökös csillag iszonyú forgásában se határt, se utat nem tart, de mint átok a végtelen üregben maga magát emészti, s naprendszereket rendít meg, úgy bolyong cél és törvény nélkül. Hazát kell kínálnunk a világban bolygó tehetségeknek, mint tettük azt sikeres korszakainkban.

Közép-Európai elhelyezkedésünk, mely a múltban annyi baj, kudarc, vereség forrása volt, ma fantasztikus előny. Keresztezésében állunk a déli és északi, keleti és nyugati utaknak. Rajtunk keresztül vezetnek a légi, a földi utak valamint az információs folyosók. Jókai Mór 19. században írt regényében, a huszadik század közepére jósolta Magyarország közép-európai regionális központtá válását. A huszadik század ezt a jóslatot nem igazolta vissza. Rajtunk áll azonban, hogy a 21. század a magyarok évszázada legyen. Ehhez mélyrehatóan meg kell reformálnunk államunkat, át kell alakítanunk önkormányzati rendszerünket, föl kell ébresztenünk székesfővárosunkat, újra kell gondolnunk az állam és a polgár szerepét a társadalomban, fel kell keltenünk magunkban a siker vágyát, hinnünk kell önmagunkban, hinnünk kell jövőnkben. A bizalom láncja hatalmas erőt ad, de csak akkor, ha mindenkit összeköt. Bizalomra van szükség egymás iránt, s bizalomra van szükség intézményeink iránt. De csak akkor bízhatunk intézményeinkben, ha azok is megbíznak bennünk.

Szabad országban élünk, de mi magunk még nem vagyok szabadok. Önmagunkból kell kiűznünk a rabtartót, melynek neve gyanakvás, bizalmatlanság, tanulatlanság.